

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

VIR. Perceptions of Manliness in Andalucia and Mexico 1561-1699

Garza Carvajal, F.

Publication date
2000

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Garza Carvajal, F. (2000). *VIR. Perceptions of Manliness in Andalucia and Mexico 1561-1699*. Amsterdamse Historische Reeks, Kleine Serie.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Vir
**Percepties van Mannelijkheid in Andalusië en Mexico
1561-1699**

Net als enkele van zijn tijdgenoten beschouwde Pater Pedro De León, uit het Sevilla van de vroege zeventiende eeuw, sodomie niet alleen als *el pecado y crimen contra natura* (de zonde en misdaad tegen de natuur), maar ook als een besmettelijke ziekte die zich net zo zou verspreiden als de pest –*la lacra*, zoals hij het vaak noemde. De León was dan ook zeer te spreken over "de briljante voorzorgsmaatregel" van de gevangenisautoriteiten in Sevilla om "de sodomieten gescheiden van de andere gevangenen op te sluiten opdat de laatsten niet besmet zouden raken". Het was "zeer gevaarlijk", zo wist de pater "om twee jonge jongens toe te staan het bed te delen".

Dat de 'besmettelijke zonde' zich echter niet zo eenvoudig liet bestrijden leert de getuigenis van Pater Cristóbal Chabes, die in de gevangenis werkzaam was. Deze had gezien hoe een oude gevangene, de koopman Villarreal, "een scheepskabel in de vorm van een robuust mannelijk lid (...) bij zichzelf inbracht om hetzelfde effect te bewerkstelligen als sodomieten bij andere mannen teweegbrengen". De ongelukkige Villareal stierf niet ten gevolge van zijn erotische spel met de scheepskabel, maar nadat de autoriteiten hem publiekelijk hadden laten geselen als straf voor de zonde van zelfbevlekking. Terwijl de gevangene "zijn darmen uitbraakte" liet men hem in de stank van zijn uitwerpselen liggen, als om duidelijk te maken "hoeveel vuil er in deze afschuwelijke en besmettelijk zonde schuilgaat".

Constructies van sodomie als *el pecado y crimen contra natura* en "een walgelijke, besmettelijke plaag" maken deel uit van een veel breder vertoog dat door koninklijke scribenten, historici, theologen, en literatoren in het vroeg moderne Spanje werd geconstitueerd. In *Vir* zal ik de specifieke ideeën die bij deze groep mannen en vrouwen leefden -- een discursieve praktijk die ik in deze studie zal aanduiden als *Spain on Sodomy* of kortweg *SoS* -- aan een onderzoek onderwerpen. Ofschoon deze studie zeker inzicht zal geven in de "cultuur van sodomieten" in dit tijdsgewricht, streef ik niet naar een presentatie van de "historische realiteit" van sodomieten of diegenen die over hen schreven. Het onderzoek hoopt zichtbaar te maken

hoe percepties van mannelijkheid en sodomie in deze tijd vervlochten zijn met opvattingen over de Spaanse imperialistische en koloniale politiek. De aandacht is daarbij primair gericht op vertogen over sodomie in Andalusië, bakermat van Spaanse koloniale onderneming, en Mexico, de eerste en belangrijkste onderkoninkrijk.

Een aantal vragen staan in deze studie centraal. Waarom werden sodomieten vervolgd door de rechtbanken van Spanje-Nieuw Spanje in de vroeg moderne tijd? Welke vertogen rechtvaardigden die vervolging? Zijn er relaties te leggen tussen de sodomietenvervolging en vroeg moderne Spaanse opvattingen over mannelijkheid? Kan men stellen dat deze opvattingen over mannelijkheid verbonden waren met een [nieuwe] Spaanse imperialistische-kolonialistische politiek? En tenslotte, zijn er in de loop van de tijd verschillen te traceren tussen de teksten over sodomie die in Spanje verschenen, en die die in Nieuw Spanje het licht zagen?

Het archiefmateriaal waar deze studie op is gebaseerd beslaat de periode van 1561, het jaar van de eerste sodomietenvervolgingen in de koloniale periode, tot 1699, het jaar waarin de Habsburgse macht in Spanje-Nieuw Spanje ten einde kwam. De documenten omvatten zo'n 300 *procesos*, dat wil zeggen, de geschreven verslagen van rechtszaken tegen sodomieten die door de hooggerechtshoven van Andalusië en Mexico werden aangespannen; verschillende rapportages van deze rechtszaken gericht aan het hof; koninklijke besluiten; kerkelijke bullen, preken en opstellen; correspondentie tussen "koloniale" ambtenaren; memoires en manuscripten van zeelieden, soldaten en geestelijken; inventarissen van persoonlijke bezittingen van beschuldigen; alsook kostendeclaraties voor de marteling, wurging en verbranding van sodomieten. Naast het archiefmateriaal heb ik mij verdiept in het literaire werk van theologen, juristen en andere tekstschrijvers uit de vroeg moderne periode -- de intelligentia met macht en invloed, alsook die hovelingen en geestelijken die direct betrokken waren bij de totstandkoming van een Spaanse imperialistische politiek en de begripsopvatting van sodomie als *el pecado y crimen contra natura*.

Aangezien Spanje en Nieuw Spanje in de loop van de vroeg moderne tijd steeds meer gezien moeten worden als een enkele koloniale ruimte -- en niet als afzonderlijke culturele entiteiten -- heb ik in mijn discussie van de sodomietenvervolging de politieke context van het imperialisme verkozen boven meer voor de hand liggende contextualisering en "gender" of "de natie". Ik hoop daarmee de "gettoisering" van het onderzoeksonderwerp te voorkomen die zoveel modieuze *gay*, *queer identified*, of *transgender* benaderingen kenmerkt.

Gender dient zeker een rol te spelen in een kritische evaluatie van iedere poging te komen tot historische reconstructie. Een exclusieve focus op

aspecten van gender is echter nooit afdoende voor een feministisch geïntereerde historiografie, aangezien andere wezenlijke analytische categorieën als ras, klasse of etniciteit buiten de gender-ervaring vallen. Ook het benadrukken van Spanje en Nieuw Spanje als elkaars tegenpolen leidt tot een overwaardering van "de natie" ten koste van andere aspecten die in een historische analyse moeten worden meegewogen. In het onderhavige geval zou een dergelijke beperking geen zicht bieden op de globale sfeer waarin strubbelingen tussen het schiereiland en het onderkoninkrijk plaatsvonden. Mijn nadrukkelijke aandacht voor de imperialistische ruimte beoogt te voorkomen dat historische denkcategorieën als "Nieuw Spanje" of "de cultuur van sodomieten" als afgebakende, monolitische culturele formaties tegenover een evenzozeer gehomogeniseerd Spanje worden geplaatst. Net zomin als Spanje een eenheid was met al zijn klassen, religies en etnische groepen, zo laten "Nieuw Spanje" of "de cultuur van de sodomieten" zich niet reduceren tot het domein van de exotische en/of geslachtelijke Ander, en al de geïdealiseerde noties van authenticiteit en oorspronkelijkheid die zo'n domein placht op te roepen. Bovendien dienen we ons te realiseren dat categorieën als het vroeg moderne Spaanse *Vir* of "Man", "de Sodomiet" of de "verwijfde Sodomiet" in Nieuw Spanje niet alleen naast elkaar bestonden, maar ook in een staat van voortdurende herdefinitie verkeerden. Zo veranderlijk als de politieke en economische verschijning van de koloniale macht was, zo veranderlijk was ook de inhoudelijke betekenis van deze begrippen.

De hier voorgestelde interpretatie van de discursieve motieven rondom sodomie en mannelijkheid in het bredere verband van de imperialistische ruimte onthult hoe Spanje's pogingen haar koloniale project in de Nieuwe Wereld te rechtvaardigen doordrong tot in op het eerste gezicht nauwelijks gerelateerde kwesties.

In het vroeg moderne Spanje-Nieuw Spanje was cultuurpolitiek een belangrijk aspect van de Imperialistische macht en "de cultuur" werd een belangrijk strijdtoneel waarin sodomieten hun verzet gestalte gaven. De vertogen die in de door mij bestudeerde archiefstukken en literaire verhandelingen opduiken laten zien hoe, in de loop van de vroeg moderne tijd en tot aan 1699, Spanje pogingen in het werk stelt een culturele reconfiguratie teweeg te brengen. Vroeg moderne moralisten waren druk doende Spanje opnieuw te definiëren als centrum van een wereldrijk, door de cultuur van de Anderen aan de marges van het uitdijende imperium te marginaliseren.

De vraag naar culturele vormen van verzet door sodomieten is een precare. Zelfs als we accepteren dat er buiten de teksten die we tot onze

beschikking hebben "verwijfde" sodomieten rondliepen in Mexico - hetgeen maar zeer de vraag is - zou het onjuist zijn te veronderstellen dat deze maatschappelijke randfiguren middels hun seksuele genre kritiek uitten op de koloniale macht. In de vrouwelijkheid die zij blijkens de verhoren en getuigenissen gestalte gaven onderschreven ze immers de hegemonie van de imperialistische en religieuze machten in de vroeg moderne tijd en bevestigden zo het officiële vertoog over Spaanse mannelijkheid.

Mijn discussies van de rechtszaken tegen sodomieten in Sevilla en Granada verschaffen een helder beeld van al datgene wat de moralisten als een schending van *Vir* beschouwden: niet alleen vinden we een voortdurende herhaling van beschrijvingen hoe het ideaal van de nieuwe Spaanse Man door de sodomieten werd geschonden, interessant is dat sodomie ook werd gecodificeerd als een "misdaad tegen de Kroon en een zonde in de ogen van God" en werd voorgesteld als een praktijk waar met name andere nationaliteiten (Turks, Moros, Italiaanen) als "van nature" toe geneigd waren. Tenslotte is het opvallend hoe de Wetenschap werd opgevoerd om dit discursieve dogma te schragen.

De rechtszaken die tussen 1657 en 1658 tegen sodomieten in Mexico Stad werden gehouden, in totaal zo'n 125, laten zien hoe de koloniale autoriteiten in Mexico Stad werden geconfronteerd met een nieuw fenomeen: "verwijfde" sodomieten oftewel "mannen die liepen, spraken en zich kleedden als vrouwen". Dergelijke omschrijvingen zijn opvallend afwezig in de zaken die op het Spaanse schiereiland speelden, waar moralisten sodomie associeerden met "viriele kerels", en roepen beschrijvingen van de eerste contacten tussen Spanjaarden en *Indios* in herinnering: koloniale ambtenaren en kroniekschrijvers betitelden hele volksstammen als sodomieten, een notie die vaak in een adem werd genoemd met kannibalisme, mensenoffers en andere duivelse praktijken.

De "verwijfde sodomiet" blijkt onmiskenbaar een product van koloniale spot. De nadruk waarmee moralisten de sodomieten van Mexico middels het adjectief "verwijfd" trachtten te onderscheiden van de seksueel viriele sodomiet die in vertogen op het Spaanse schiereiland figureert, laat de tegenstrijdigheden zien van een vertoog dat sodomie wenst te koppelen aan een "andere" en "exotische" *persona*, die wordt gedefinieerd in termen van "verwijfdheid en het ontberen van mannelijke viriliteit".

De *textual violence* van de moralisten die sodomie keer op keer als *contra natura* beschreven, en daarbij de meest grafische voorbeelden niet schuwden; en de schendingen van het Zelf in de wrede, sadistische "martel theaters" of het branden van *sodomitas* op de *garrote* spreken niet zozeer over de rigide moraal van deze tijd, alswel over de klaarblijkelijke noodzaak die moraal te vestigen.